ספר הקנה — סוד מצות מזוזה וכתיבתה ומקום קביעתה

סוד מצות מזוזה וכתיבתה ומקום קביעתה.

וגם אמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך והם שמע והיה אם שמוע כי הם מזוזות ההיקף הגואל העליון הוא הבינה משקוף עליהם, אל"ר בפרשה ראשונה יכתוב וכתב דהיינו שמע ובפרשה שנייה יכתוב וכתב דהיינו והיה אם שמוע אבל עתה שאמר וכתבתם שני פעמים הרי כאן ד' פרשיות ולעולם מזוזה כתפילין נקיש מזוזה לתפילין מה תפילין ד' פרשיות אף מזוזה ד' פרשיות.

ועוד למה תולה שכר מזוזה באריכות ימים ולא תפילין וכי עדיף מזוזה מתפילין והלא תפילין ד' פרשיות ומזוזה ב' פרשיות.

א"ל בני אשיבך דרך פשט כי אמר וכתבתם דעתו אפילו צוואות דאי כתב וכתב הייתי אומר נילף וכתב וכתב מסוטה כתיב הכא וכתב וכתיב התם וכתב הכהן מה התם צוואות לא דכתיב האלות אף כאן צוואות לא תלמוד לומר וכתבתם אפילו צוואות.

ועוד אומר מזוזות חסד ופחד שמע והיה אם שמוע, וגם דע לך בני כי רגלי המזוזה הם נצח והוד הם באסקופה הוא כנ"י אסקופה לששת ימי בראשית והמזוזות בה קבועים, ועל שהיא דוגמת המזוזות הרוחניות הם חכמה ובינה וכתר המשקוף והמשקוף לא ישבות מהם ע"כ מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ולכן אורך ימים שכרה כי אורך ימים בימינה הוא נצח ועושר וכבוד בשמאלה הוא הוד ועטרת עליה יומם ולילה ע"כ אורך ימים שכרו, ואע"פ שהיא אסקופה שמוה לראש לעולם הגלגלים ולעולם הגשמי הוא שנאמר היתה לראש פינה, ועל שהמזוזות הם הנצח וההוד ע"כ המבטל מצות המזוזה עבר בב' עשה, ודע בני שתפילין צריכין שירטוט בד' פינות הקלף למעלה ולמטה ובצד התחלת הקולמוס ובסוף השיטות משם ואילך אין צריך כי הד' שרשוטין הללו הם במקום חומות והבדל הפרדס מכוחות הטומאה, האמת המזוזות צריכין שרטוט כל השיטות ושרטוט הזה מורה בצינורות היורדות למטה עד העטרה וע"כ צריך לעשות מעשה להעשות למעלה ואין כן שירטוט התפילין כי הד' פרשיות עולמות הן וצינורותיהן וזה הכלל כל דבר הרומז למעלה מהיקף אין צריך שרטוט.

וע"כ בני השולחים כתבים מעיר לעיר והרב לתלמיד ותלמיד לרב מדקדק לכתוב פסוקים והם רומזים בהיקף וכותבים בלא שרטוט לא עושין בטוב ומה להם להכניס בזו הקללה כי אפשר יקללוהו משם שכל מי שצריך ואין נותנים לו מקולל, וראה והבן שס"ת רומז בת"ת וצריך שרטוט והמזוזה נקראת אמיתה של תורה שהיא המאמתת והמבארת ד"ת שבכתב כי היא תורה שבע"פ הולך רכיל ומגלה סוד.

ע"כ שמע והיה אם שמוע נצח והוד בה קבועים להיותה מיוחדת עם כללם ולכן בתורה ובמזוזה שירטוט מועיל, מה טוב ונעים בני לעשות קלף למזוזה לשמה שלא יצא השפע הפועל חיים בעולם רק על ידה.

אל"ר ראיתי מזוזות שיש בהם חותמות וכתיבות של מלאכים וקב"ה לא צוה זה וכי לא יותר טוב לשמור אותנו קב"ה בעצמו כענין שנאמר ה' ישמרך מכל רע ממה שנסמוך במלאכים.

א"ל בני ולמה לא לקחת אותם לגונזם כי לא צוה ה' בזה ואדרבא עובר בלאו לא תוסיף אפילו אות אחת והנה יצא שכרם בהפסידם, אל"ר מה פירוש מזוזות א"ל זז מות, אל"ר כתיב מזוזות וכתיב מזוזות למה שינה.

א"ל בני שמע הוא חסד הו' עם החסד, והיה אם שמוע הוא פחד הו' ומשך הו' הוא עמו כי הוא יונק מכאן ומכאן וע"כ נקרא שלום ונקרא דבר לפניו ילך דבר.

א"ל מאי מזוזות א"ל מלאם מ"ם זיי"ן זיי"ן וי"ו תיו א"ל בני מה ראית בנעלם שלו, אל"ר התבשר כי יעקב הוא טמון במזוזות להעמידם בארץ, א"ל בני אני ראיתי ז' פעמים יהו"ה טמונים במזוזות ויורדים בארץ, אל"ר נעלם מזוזות עולה יעקב ויעקב ז' פעמים יהו"ה ר"ל בהיות מזוזה כתובה ומונחת בפתח אז ת"ת ישראל מברכת את הארץ בז' יהו"ה, א"ל בני לא ראית מה עשה יעקב היה שמו תם ויעקב איש תם ונתיירא מהיפוך ת"ם ושם זוזו באמצע זהו שם הוי"ה להחזיקו זהו תתן אמת ליעקב שא' של אמת מצטייר יו"י הוא יהו"ה.

אל"ר ולמה י"א אותיות בב' מזוזות מזוזות, א"ל א"י, א"ל מאי א"י, א"ל א"ת י"ם בא"ת ב"ש, א"י בא"ת ב"ש הוא תם.

א"ל מאי מחזיקו, א"ל עשר שמות הנזכרות בפרשת מזוזה, אל"ר הישר בעיני ה' לכתוב שדי מבחוץ א"ל אין ה"נ שהרי כתיב יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן, וראה בני באמת שעשרה צווין צוה הקב"ה בפרשה של מזוזה ואלו הן א' ואהבת את ה' אלקיך ב' בכל לבבך ובכל נפשך ג' ובכל מאודך ד' והיו הדברים האלה על לבבך ה' ושננתם לבניך ו' ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ז' ובשכבך ובקומך ח' וקשרתם לאות על ידיך ט' והיו לטטפות בין עיניך י' וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך.

והנה הצווים האלה עשר כנגד עשר מכות במצרים הריקים מכל אלו, זכאין אתם ישראל שאתם משלימים בכל יום פעמיים שם הקודש אוי לכם עמי הארצות שאין מתייחד השם בפיכם בכוונה כל ימיכם מי גרם לכם חסרון ידיעתכם, אל"ר כשקובעה מאי מברך, א"ל קודם קביעתו בפתח מברך בא"י אמ"ה אקב"ו לקבוע מזוזה.

א"ל ולמה לא יברך בכתיבתן מי לא תנן העושה סוכה מברך על עשייתם וכשנכנס לישב בה מברך לישב בסוכה הכא נמי הכותב מזוזה יברך לכתוב קבעה יברך לקבוע מזוזה, ועוד יכתוב וכתבתם במזוזות אבל עתה דכתיב על מזוזות שומע אני שצריך לכתוב על מזוזות עצמן ואם כתבן בקלף פסולה, ועוד מאי הוא העושה אונאה במזוזה שניה [שבדלת] שאינו מניח לקבוע בזה המזוזה רק המזוזה אחת [שבדלת] ובפירוש אמרה תורה על מזוזות מלא בו' ומיעוט מזוזות שנים, ועוד שומע אני פרשת שמע בב' מזוזות דכתיב מזוזות מלא בו' ופרשת והיה אם שמוע באחת דכתיב מזוזות חסר ו', ועוד אי הכי יכתוב בפירוש וכתבתם על מזוזות.

אל"ב השמע לאוניך מה שאתה מוציא מפיך אי הכי דלכתוב במזוזה יכתוב וכתבתם במזוזות מאי וכתבתם על הוא כתר עליון המצוה להעלות המזוזות הן השוקיים בזרועות הם שמע והיה אם שמוע ולסוכה לא דמי דאם עשה סוכה עשה מצוה בעשייה לרמוז כי דפנות וסכך לענין רמז הם אבל הכא בכתיבת הפרשיות מה עשה ומה עדות חידוש על ענין הרמז הלא כל דרדקי דבי רב אית להו שמע והיה אם שמוע אלא עיקר כתיבתו לקבעו במזוזה להעלות על כן בקביעה מברך, וצריכה להיות בבואו לביתו דרך ימין כי הכוונה להשלים הנצח וההוד בעטרה ואם תקבענה בבואך בבית לשמאל נמצא שתשוב הרחמים לדין, ואין לכתוב על מזוזה דא"כ אתה מכחיש, וגם אין לחלוק הפרשיות כי אדרבא שניהם בקלף אחד בעינן, ודע בני שהעטרת נקרא בית ונקרא מערב כי שם המרובע מזרח מערב צפון דרום ע"כ בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה.

אל"ר הר הבית הלשכות והעזרות חייבין או לא.

א"ל לא, בחול אתה צריך לבער משם כל מיני משחית ע"י מזוזה אבל קדשים בקדושתן עומדים ומה צריך הוה ליה כתפילין בשבת, א"ל א"כ בית התפלה ובית המרחץ ובית הבורסקי יתחייב בו, א"ל בני לכן נכתב ביתך היא העטרה בית מכובד ואלו לאו בתים מכובדים.

א"ל א"כ בית העצים והתבן והבקר יהיו חייבין.

א"ל בני כל מצות כולן דוגמא לבית העליון צורת הת"ת הנקרא אדם שדר אדם שם וא"כ כל אלו פטורין אין צריך לומר בית בלא תקרה ומשקוף דפטור כי מה למזוזות בלא משקוף.

וא"ת בתי שמן ובתי יין ושערי חצירות ושערי עיירות בחו"ל דקי"ל דחייבין במזוזה כי העטרה בית שמן הרחמים היורדים מהחכמה עלאה, שחסד היא בית יין האש היורד מפחד היא שער מדינות, ששבעה שמטות נקרא שבעה מדינות וכולם בעטרה, שער החצר היא שער כל הספירות קשים (דפירא) ר"ל אחיזת הפחד, בית העיירות הוא שאמרו המרגלים ערים גדולות ובצורות בשמים וכולם על הארץ, ודע בני ששער הרוחניות גבוה עשרה ע"כ בהיות השער פחות מעשרה טפחים פטור.

א"ל בתי כנסיות ובתי מדרשות מאי, א"ל בני מקודשין ועומדין ופטורין כהר הבית, אל"ר אם חקק במזוזה שיעור טפח ונתן שם הפרשה כ"ש דכשר א"ל לא פסולה, כי לעולם תוך ג' אצבעות צריכות הפרשיות להיות בשוקיים הן המזוזות להיות חיבור בעטרה כי עמוק עמוק מי ימצאנה, הלא תראה בני האיך אמר ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף ר"ל הדם הוא הדין וניתנין לחברו עם המזוזות להעתיק ולהכניע כל הפגעים הרעים אליה מצד השמטה, וגם ראה בני שתי ידות לקרש אחד לשני אדנים לחבר את האוהל להיות אחד.

אל"ר מ"ש הכא דקרא למזוזה אחד מזוזות והתם ברציעת עבד קראו מזוזה שנאמר או אל המזוזה, א"ל מה איצטריך בפסח לכתוב ונתנו על שתי המזוזות ונתנו על המזוזות מבעי ליה אלא מזוזות חד משמע, א"ל אימא הכי מדאיצטריך לכתוב ברציעה מזוזה כל מקום שנאמר מזוזת צריך ב' דאי ס"ד מזוזת חד משמע לכתוב מזוזה כברציעה וא"ת א"כ שתיים יראה לי חסרון ידיעה יש כאן.

אל"ב כל דבריך מתוקים ושמעני כי כל מה שאומר לך לא תוכל לפרכס, דע כי לגבי מצות מזוזה יש לומר מזוזות ואעפ"כ חד הוא ואיך כי שמע והיה חסד ופחד ונותנים אותו בנצח שוק הימין להיות גם ההוד לשם עם הנצח וע"כ הוא להיות המזוזות חד, אבל כתיב והגישו אדוניו אל האלקים הוא הדין ע"כ אמר מזוזה, ע"כ הוא כ"מ שצריך להיות ב' צריך לומר בפירוש שתי המזוזות כי אין לך ב' מזוזות שלא יהיה חד ימין וחד שמאל פעמים שאתה צריך לימין פעמים שאתה צריך לשמאל לבדו לעשות דין פעמים שאתה צריך שתיהן בענין שאתה מעלה אותה ברחמים לרחם על ישראל וזהו אל שתי המזוזות.

אל"ר מאי האי דארז"ל כל עיר שיש בו חזירים פטור מן המזוזה ואימא עיר שיש בו חמורים וכלבים וסוסים פטורים מהמזוזה מק"ו ומה חזיר דאית ביה חד סימן טהרה פטורין אלו שאין להם כלל לא כ"ש, וא"ת אין ה"נ א"כ לבטלה נכתבה מצוה זו בישראל שאין לך עיר שאין בה חמורים וכלבים ויעקב אבינו ע"ה ששים רבוא כלבים היה לו א"כ נפטר מן המזוזה, א"ל לאו אלו כאלו חזיר אצילתו ואונו מלילית ודרכו לקלקל ולחטט בארץ וכל מה שמוציא הוא מזיק במכוון ודוגמת המזיק בהיותו בעיר פטור מן המזוזה, אבל שאר בהמות אף כי הם טמאים אין דרכם להזיק ולא לחטט בארץ תדיר וע"כ חייבים במזוזה, ומקום הקביעות מודד מהתקרה עד סוף המזוזה ויחלקו לג' חלקים ולשלישו העליון קובע ולעיל משליש העליון ולא יותר למטה.

והשתא אפילו לחזירים לית לן בה.

א"ל דרך הנחתה לא ידעתי אם לשכב או לעמוד, א"ל בני צא ולמד מיעקב מה כתיב וילן שם, או לא שכב, א"ת לא שכב הא כתיב ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו כלום יעקב יורד בביתו ולא ישכב אוכל ושותה שם ולא ישכב, החתן אצל הכלה מה בעי לאו להאיר בבית, ע"כ בני האמת מזוזה עומדת כשאין ישיבה ושכיבה בבית, שאם הם יושבים איך לא יבושו בני הבית לשבת התורה שבכתב עומדת התוכל לישב, וע"כ תזהר שלא להורות מעומד שכל זמן שהמזוזה מעומד אינך רשאי לישב ואם ישבת הוא היפך הכבוד העליון, וע"כ מזוזה מיושב ומעומד, ובית שאין בו רק נשים אל תאמר הואיל וחסר זכר משם א"כ אין כאן דוגמא ופטור כי כל כוונתינו להשפיע זכר בנוקבא וא"כ חייבין, השוכר בית מגוי חייב לתת בה מזוזה כי שב הבית דירת ישראל והנה ישראל בבית וכשיוציא לוקחה עמו כי הקדושה לישראל הוא שנאמר קדושים תהיו ואסור לקחת אותה מישראל ל"ש השאילו ל"ש השכירו הואיל והבית לישראל חייב הדר לקבוע בה מזוזה וכשיצא אינה זזה ממקומה שלא להפריד קדושה מישראל שנאמר קדושים תהיו כי קדוש אני, א"ל מאי האי דכתיב חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, אל"ב זה המניח תפילין והקובע מזוזה והמתעטף בטלית כנ"י שומרו מכל רע, אל"ר אני ראיתי אנשים רבים וצדיקים גמורים ועוסקים בתורה ובמצות ביום ולילה ומזוזה ותפילין וציצית מקיימים ואפ"ה לא נשאר להם שריד ופליט היש לנו גדול כר' יוחנן ואמר דין גרמא דעשירא ביר וא"כ זו היא שמירה ששומר אותו מלאך הש"י, א"ל בני מי סברת שהשמירה היא שלא ימות ושלא יחלה אדרבה מיתה ויסורין זכות הוא לו הוא שהיה ר"א ברשב"י אומר בואו אחי והיה קורא ביסורין ולזכותו אלא שכרו בעהו"ב והמלאך רואה שמקיים ג' מצות תפילין וטלית ומזוזה ושומרו מלחטוא, אל"ר ימין ביאה ושמאל היציאה אמאי, א"ל בני ביאת הבית ימין בעינן יציאה מהבית לפרנס לע' אומות דרך שמאל, אל"ר שיטות כמה א"ל אמיתת התורה נקראת שיטות כ"ב עושה כמנין כ"ב אותיות.